

42626.
Poština plačana v gotovini.

Leto I. — št. 2.

Ljubljana, 23. septembra 1922

Ta št. stane 2 Din.

Ureja in upravlja:

Osrednji odbor

S. M. I. D. »Iskra«

Ljubljana,

Turjaški trg 2/II.

Proletarska mladina

Glasiło S. M. I. D. „Iskra“

Izhaja štirinajstdnevno.

Naročnina za člane

»Iskre« mesečno 2 D.
do konca leta 1922
8 Din.

Za nečlane mesečno
4 D., do konca 1922.
16 Din.

Za Italijo mesečno
L 1:50.

Ciril:

Gospodarski boj delavske mladine.

Iz orisanega položaja delavske mladine v 1. številki spozna vsakdo neobhodno potrebo boja za zboljšanje bednega gospodarskega položaja delavske mladine.

Po več deželah so mladinske organizacije sprovedle svoje lastne akcije za zboljšanje položaja. Ali kljub vsem naporom je sledil njihovim osamljenim akcijam poraz.

To najbolje dokazuje, da mladina ne more voditi uspešnega gospodarskega boja sama, da si ona ne more priboriti eksistenčnega minimuma potom

Mladina se mora organizirati v svrhu zboljšanja svojega položaja v že obstoječih delavskih strokovnih organizacijah!

Strokovne organizacije morajo podpirati gospodarski boj delavske mladine.

Kajti delavska mladina je del delavskega razreda. Usoda proletarskega razreda je tesno zvezana z usodo proletarske mladine. Če dopusti delavstvo, če dopuste njegove strokovne organizacije, da kapitalizem še nadalje uničuje proletarski naraščaj, je s tem delavski razred izgubil svoj najpožrtvovalnejši in najzavednejši del, je s tem izgubil svoj naraščaj, ki bi stopil na mesta, izpraznjena po starejših sodrugih. —

Dalje grozi delavstvu vedno večja nevarnost, da bo kapitalizem uporabil za »štrajkbreherje« baš izkoriščano mladino, če bodo strokovne organizacije še v bodoče kazale tako malo razumevanja za zboljšanje obupnega položaja mladine. Jasen dokaz za to je — zadnja stavka brivskih pomočnikov v Ljubljani, pri katerih so bili stavkokazi ravno neorganizirani vajenci.

Strokovne organizacije se morajo zavedati, da jih strokovno organizirana mladina ne bo slabila, ampak ravno nasprotno ojačila ne samo številčno, ampak, kar je glavno, tudi — moralno.

Načela proletarske solidarnosti zahtevajo, da odrastlo delavstvo in mladina korakata skupno v svoji razredni borbi in podpirata drug drugega.

Interesi celokupnega delavskega razreda zahtevajo danes čim močnejšo enotno fronto odrastlih in mladih delavcev.

Osamljene akcije vodijo v poraz in škodo odrastlih in mladih delavcev, skupne akcije vodijo k zmagi celokupnega delavstva in s tem vračajo in povečujejo proletarijatu energijo in odporno silo.

Zato znači danes v dobi defenzive proletarijata vsako izdajstvo mladinskih interesov od strani strokovnih organizacij — zločin nad celokupnim proletarijatom.

Nerazumevanje gospodarskega boja delavske mladine — nerazumevanje interesov delavskega razreda.

NALOGE MLADINE V STROK. ORGANIZACIJI.

Delavska mladina mora na vsakem mestu in ob vsaki priliki razložiti svoj položaj, svoje težnje, svoje zahteve, da pridobi simpatije odrastlega, strokovno organiziranega delavstva.

V slučaju mezdnege gibanja mora sestaviti svoje posebne konkretne zahteve, za katere se mora strok. organizacija boriti isto tako kakor za zahteve odrastlega delavstva!

Do sedaj je bila sicer večinoma v vseh zahtevah strok. organizacij tudi zahteva po povišanju plač mladoletnih delavcev, ali nikdar ni bilo govora o zboljšanju nečloveškega postopanja z vajenci, o uvedbi stalne nagrade za vajence, o uvedbi kolektivnih vajeniških pogodb, o reformi strokovnega pouka, regulaciji delovnega časa itd. itd.

Dotični strokovni funkcionarji, ki trde, da boj za te socialne zahteve del. mladine ni stvar strokovnih organizacij, naj si vzamejo na znanje, da so na primer v Nemški Avstriji ravno strok. organizacije dosegle to, da se je z zakonom določila stalna nagrada vajencem in dr.

Kdo naj pribori zboljšanje obupnega gospodarskega položaja del. mladine, ako ne ravno strokovna organizacija?!

Ako bi odbor strok. organizacije izdal mladino in njene zahteve, je dolžnost mladine, da javno razkrinka strok. birokracijo in ji onemogoči voditi še nadalje tako politiko!

Nadalje je dolžnost delavske mladine, ki najbolj čuti udarce ofenzive kapitala, da dela v strok. organizacijah za upostavitve enotne fronte celokupnega odrastlega in mladega proletarijata.

Po vseh obratih in tovarnah je treba prirediti zborovanja za sklicanje

SVETOVNEGA MLADINSKEGA KONGRESA,

katerega naloga je

1. da natančno premotri položaj delavske mladine po posameznih deželah;

2. da formulira (jasno določi in sestavi) zahteve delavske mladine vsega sveta;

3. da ustvari potrebne predpogoje za uspešen boj proti obubožanju mladine.

Delavska mladina je v večini dežel dne 3. sept. enoglasno manifestirala za sklicanje tega kongresa. Na Dunaju so omladinci vseh struj sestavili resolucijo za sklicanje tega kongresa.

VLOGA PROSVETNIH MLADINSKIH ORGANIZACIJ V GOSPODARSKEM BOJU.

Kako vlogo naj igra izobraževalna organizacija del. mladine v boju proti obubožanju delavske mladine?

Iz dosedanjih izvajanj je jasno, da more delavska mladina uspešno voditi svoj gospodarski boj le potom strokovnih organizacij, in ne potom kakih posebnih mladinskih gospodarskih organizacij, še manj pa preko čistih kulturno-izobraževalnih društev, kakor je to »Iskra«.

Ali vendar odpade tudi na kulturno-izobraževalno organizacijo nekaj sodelovanja v gospodarskem boju del. mladine, ki obstoja v:

1. zbiranju statističnih podatkov o položaju delavske mladine;

2. v objavljanju teh podatkov v tisku;

3. v moralni podpori gosp. boja s tem, da se obvešča javnost, da se razpravlja o tem itd. itd.

STATISTIKA.

Zakaj nam pa rabi statistika?

Statistika — to so suhe, mrtve številke, ki pa povedo ves resnični položaj mladine. Te suhe, mrtve številke so najmočnejše orožje v rokah del. mladine, ker one same po sebi pozivajo javnost in kompetentne inštitucije na izboljšanje socialnega zla. Suhe številke so vedno najboljše dokazilno sredstvo v rokah vsakega, kajti številkam mora vsakdo verjeti. Le na podlagi točnih statistik je mogoče voditi uspešen, načrtan boj.

KAKO VODITI STATISTIKO?

V posameznih podružnicah izobraževalne organizacije so organizirani omladinci iz različnih podjetij in strok. v dotičnem kraju.

Kovinarski vajenec bo dobil nekaj podatkov pri svoji strok. organizaciji, nekaj se bo informiral pri tovariših itd.

Drugi je zopet v drugem podjetju itd.

Podružnični odbor prevzame inicijativo za zbiranje statističnih podatkov, najde iz vsake tovarne člane, ki bodo to vestno opravljali in jim izroči v izpolnitev sledeči formular:

Ime podjetja.

1. Stanje v mesecu leta
2. Število zaposlenih odrastlih delavcev
3. Število zaposlenih odrastlih delavk
4. Število zaposlenih mladih del. (vajencev)
5. Število zaposlenih mladih delavk
6. Plače odrastlih delavcev
7. Plače odrastlih delavk
8. Plače mladoletnih delavcev
9. Plače vajencev
10. Plače mladih delavk
11. Število strokovno-organizir. delavstva
12. Ime strok. org.
13. Število strokovno-org. ml. del. in vajencev
14. Število strok.-org. mlad. delavk

Splošno in pripombe.

(Kako je urejeno podjetje v higijeničnem oziru itd., nočno in akordno delo ml. delavcev in delavk, strokovni pouk, postopanje z vajenci itd. itd.)

Ko prinese dotični član izpolnjeni formular, ga podružnični odbor še eventualno popravi in pošlje osrednjemu odboru, ki da vse točne podatke objaviti v listih.

Igor:

Koračnica *

Bratje, le k solncu, k svobodi,
bratje, le k luči naprej!
Iz temne preteklosti svetlo
vzide bodočnost brez mej!

Glejte, iz žrela temine
vre milijonov sprevod,
dokler se čvrsta njih volja
jim ne zvrši vsepovsod!

Bratje, podajte si roke,
bratje, proč smrti trepet!
konec tlačanstvu za vselej,
boj naš poslednji bo svet! —

*) Note za to pesem se dobe pri osr. odboru SMID. »Iskra.«

V boj za svoje pravice.

Meseca junija je stopil v veljavo »Zakon o zaščiti delavcev«. Kljub temu, da je zakon reakcionaren in bi se pravzaprav moral imenovati Zakon o zaščiti kapitalistov — vendar vsebuje nekaj izboljšanj delavskega položaja. Zlasti velja to za delavsko mladino. Oglejmo si, kako določa zakon razmerje, — med mladim delojemalcem in delodajalcem.

»Mladostni delavci pod 16. leti ne smejo biti nikoli zaposleni dalje nego 8 ur na dan...« (Podčrtalo uredništvo.)

V resnici pa delajo mladostni delavci in delavke več nego osem ur na dan. Zato, mladi delavci in delavke, izkoristite zakon in ne delajte več ko osem ur na dan.

»Mladostnim delavcem pod 18. leti se mora dajati ob nedeljah oziroma ob drugih dnevih odmora brezpogojno in brez izjeme popoln odmor, ki znaša najmanj 36 ur, če je en dan prost, odnosno 60 ur, če sta dva dneva prosta drug za drugim.«

»Ženske brez razlike starosti in mladostni delavci pod 18. leti se ne smejo zaposlovati ponoči v podjetjih...« (Podčrtalo uredništvo.)

Mladi rudarji in rudarke, pekovski vajenci in pomočniki! Zahtevajte od podjetnika oziroma mojstra, da vas zaposli podnevi!

»Otroci pod 14. letom ne smejo biti zaposleni v podjetjih...« Tako določa zakon, a kapitalisti gazijo te določbe. To se vidi zlasti v steklarni v Zagorju ob Savi, kjer so zaposleni 12 in 13 let stari otroci.

»Lastniki podjetij morajo skrbeti... da je zdravje in življenje delavcev zavarovano... da se delavnice dobro razsvetljujejo, vzdržujejo čiste, zračijo in da so opremljene s sredstvi zoper požar...«

Mladi proletarci in proletarke, zahtevajte od podjetnika, da nemudoma izvede in izvaja to zakonsko določbo.

»Pomožno osebje... se sme združevati v specialna društva za zaščito svojih ekonomskih, kulturnih in moralnih interesov... Včlanjeno v ta društva sme biti samo pomožno osebje... brez ozira na spol in starost.« (Podčrtalo uredništvo.)

Na podlagi tega morajo sprejeti vse organizacije med svoje članstvo tudi mlade delavce in delavke, ki imajo namen pristopiti.

* * *

Delavska mladina!

Nihče te ne vpraša v kakšnem položaju se nahajaš. Nihče se ne zmeni za tvoje izkoriščanje in zatiranje. Nihče ti ne pomaga in ti tudi ne bo pomagal.

In kljub temu, da zakon priznava nekaj pravic — akoravno prav, prav malo — zavedaj se delavska mladina, da se brez boja ne uresniči niti ena določba in da ostane vse samo na papirju.

Mladi trpini!

Rešitev je samo v boju!

Sami morate stopiti v boj in se skupno z odraslim delavstvom bojevati za svoje pravice.

Zato zahtevajte od podjetnikov in mojstrov, ki gazijo gori omenjene določbe, da upoštevajo kar veleva zakon. Če morate vi po zakonu nositi dve leti vojaško suknjo in se pokoravati tudi drugim zakonom, naj obstojajo zakoni tudi za kapitaliste in naj se ravnajo po njih.

Zato v boj, mladina!

Proč z nočnim delom!

Naj živi osemurni delavnik za mladino!

Zahtevajte od strokovnih organizacij, da pribore točno izpolnjevanje zakona!

Ciril:

Problem mladinskega gibanja.

Kapitalistični družabni red je vzbudil gibanje proletarske mladine. Kapitalizem je iztrgal družini iz rok dečke in deklice in jih poslal na delovni trg, da že v svoji otroški dobi prično ustvarjati vladajočemu razredu dobiček. S tem, da je stopila mladina v armado mezdnih sužnjev, je tudi prenehala za njo družina kot kraj varstva in vzgoje. Potreba, skrbeti za samega sebe, vodi do hitrejši zrelosti mladine in vzbuja v njej čut samostojnosti.

V mehanizmu modernega, zamotanega gospodarskega življenja se mladina uči že zgodaj samostojno odločati in delati. Kot sestavni del družab-

nega proizvodnega procesa se zaveda mladina svojega socialnega pomena.

Zato ne zahteva mladina, da jo priznavajo samo stariši, ampak sploh vsi odrasli za enakopravne sodruge. Mladi proletarci so ljudje s svojimi dolžnostmi in pravicami.

Ali ta zavest ne vodi delavsko mladino v ono ekstremistično individualistično mišljenje, kot je to pri meščanski mladini.

Mladi proletarec se zaveda da je on sam listič, ki ga svobodno obrača veter. On se zaveda, da bi osamljen v boju s sovražnimi življenjskimi silami

podlegel. Dejstva sama ga prevevajo s prepričanjem, da more črpati sile za zmago samo iz solidarnosti in skupnosti volje in dejanja vseh onih, katerih želje so tudi njegove želje, njihovo trpljenje njegovo trpljenje.

Življenje samo mu daje spoznanje, da je vzrok njegovi bedi in trpljenju to, da pripada delavskemu razredu in da je edini izhod zanj v skupnem boju s celokupnim delavskim razredom. Vedno bolj se utrjuje v prepričanju, da more razviti svojo osebnost le v socializmu in da je njegova bodočnost nerazdružljiva z življenjskimi interesi celokupnega proletarijata.

Gibanje proletarske mladine je torej del proletarskega razrednega boja. Ona mora imeti svojo lastno organizacijo, da izvrši svoje posebne naloge, potem samoizobrazbe in samostojnosti. Kulturno-prosvetnega dela se ne more vršiti na isti način med omladinco in odrastlimi. Narava omladinca sama je drugačna, njegov socialni položaj drugačen; njega ne tlači samo družabni red, ampak tudi pritisk starejših tovarišev in starišev. Samo v svoji lastni organizaciji, v sredini svojih mladih tovarišev se čuti mladi proletarec popolnoma svobodnega in se more posvetiti s popolnim uspehom kolektivnemu prosvetnemu delu.

Prvo, temeljno in glavno načelo revolucionarne vzgoje je — samostojnost gojencev. Samo v organizacijah, v katerih uživa mladina pravico samouprave, se more vršiti uspešno prosvetno delo. Dotičniki, ki še dvomijo o tem, naj opazujejo le to, s kakšnim ognjem in navdušenostjo se vrže omladinca na delo za svojo lastno organizacijo in prepričali se bodo, da te mogočne sile ne smemo nikakor prezreti, ampak nasprotno — posvetiti ji vso pažnjo.

Zato je pogrešeno stališče onih, ki si predstavljajo mladinske prosvetne organizacije kot privesek strokovne organizacije.

Proletarski stvari se samo škoduje, če se gleda na mladega proletarca vedno kot na neko nižje bitje. Dolžnost odrastlih je, da pomagajo mladini z nasveti, svojimi izkušnjami, da nadzorujejo delo mladine itd.; ali mladina bo vedno uspešno odbila atentate na njeno samostojnost na škodo atentatorjev.

* * *

Mladina daje delavskemu gibanju ognja, navdušenja in razmaha, lastnosti, ki bi jih delavsko gibanje ne imelo v zadostni meri brez mladine.

Zato vsak zavedni proletarec pozdravlja mladinsko gibanje, vidi v mladini boljšo bodočnost, v mladih borbah može, ki bodo stopili na izpraznjena mesta. Ker se zaveda, da je v dobro vzgojenem naraščanju zmaga delavskega razreda, podpira mladinsko gibanje moralno in materijalno.

On se veseli nad napredujočim mladinskim gibanjem, skozi katerega se vleče nepretrgano rdeča nit, ki obstoja v tem, da vzgaja borce, ki stopajo v nasprotju s svojimi predniki v delavsko gibanje brez malomeščanskih predsodkov in buržujskih ambicij.

Le okoreli birokrati, le malomeščanski »delavski voditelji« se zmorejo obrniti proti mladinskemu gibanju, ker vidijo v njem svojo propast.

A. Kirpičnikov:

Kaj naj se učim?

(Konec.)

Težki dnevi so prišli za Jeana. Vedno je nevoljen, slabo razpoložen. Komaj je odprl knjigo, jo je vrgel proč. Vse se mu je zazdelo brezmiselno in brezupno.

Vsak dan raznese časopise, je molče s Clairetto, ki ne ve, kaj se je z njim zgodilo.

Končno je krenil v tajništvo, kjer je odkrito povedal sodrugu vse, kar se je z njim dogodilo.

»Niste vi edini, sodrug Marignac. To je stara stvar in vendar vedno nova. Kaj naj se učimo in kako naj se učimo, o tem moramo vedno znova razmišljati in iskati vedno nove oblike in sredstva. Na to vam ne morem kar tako odgovoriti. Ampak veste kaj? Pridite zopet jutri zvečer! Kajti tu je že cela vrsta sodrugov, ki so v isto takem položaju kot vi. Povabil bom tudi sodruga Raisina, ki vam bo mnogo pomagal. On je študiran in vodi že več let v našem okraju izobraževalno delo.«

Napeto je poslušal Jean. Hipoma se ne čuti več samega. Že vidi tovariše, ki bodo njemu pomagali in katerim bo tudi on na svoj način pomagal, in veseli se skupnega načrta, ki ga bodo tudi skupno izvršili.

NA DELO.

Drugi večer sede sodrugi v tajništvu.

Posamezni sodrugi razlagajo svoje izkušnje in težkoče, ki so jih ovirale na njihovi poti. Sodruga Raisin je skrbno vse beležil in odredil, da se bodo drugič posvetovali o tem, kaj naj se uče.

Jean se je čutil v tem trenutku zvezanega s tisoči in tisoči bratov, s svetom in z življenjem boljše bodočnosti.

Drugi večer so se zopet zbrali, da nadaljujejo svoje delo.

Raisin je otvoril sejo, rekoč: »Sodrugi, mislim, da si je vsakdo izmed vas izdelal svoje mišljenje o tem, kar smo včeraj razgovarjali in bi želel, da bi jih najprej nekaj od vas povedalo svoje mnenje.«

Takoj se javi Meunier, ki je bil najživahnejši debater v organizaciji.

»Sodrug, jaz sem si vso stvar še enkrat temeljito premislil. Kajti jaz imam svoje posebne skušnje, in skozi moje roke gredo najrazličnejši ljudje, od mojih otrok pa do najstarejših sodrugov na večernih kurzih.

Meunier potegne iz žepa listič papirja. Tu sem si, nadaljuje, sestavljal kratak načrt. Ni obširen in hitro ga bom prečital, da boste razumeli, kaj mislim.

Začeti moramo popolnoma pri začetku, kako je nastal svet, kako se je razvijalo življenje na zemlji. Potem nadaljnje stopnje življenja in zakone njegovega razvoja. Končno socijalne tendence in pojave v tem razvoju.

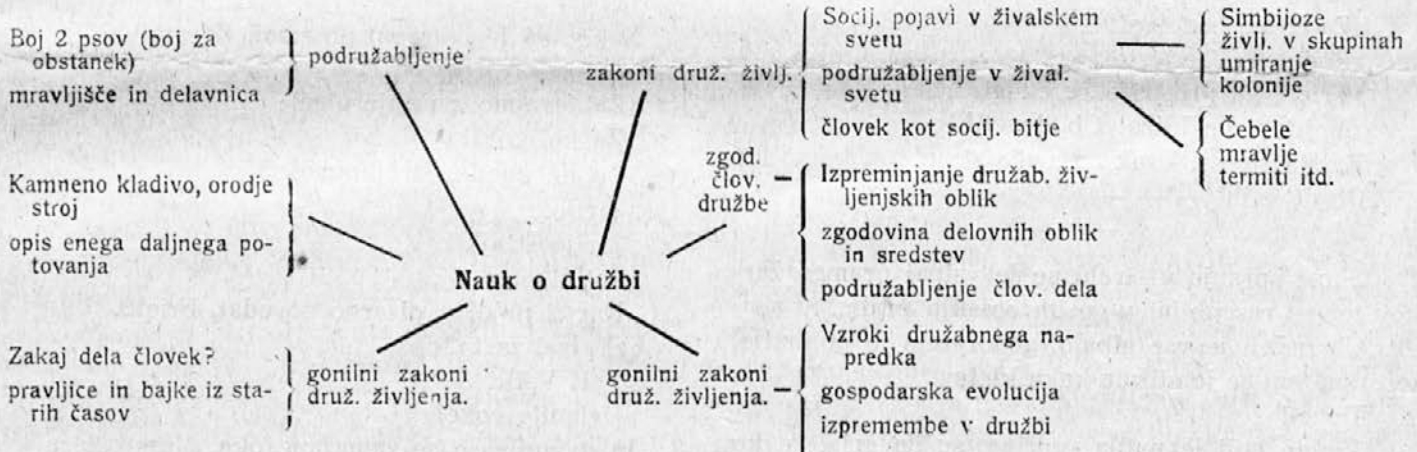
Potem o človeku. V čem se loči od živalskega sveta, končno o podružabljenju človeka.

Nato različnosti človeškega skupnega življenja. Razvoj proizvodnega procesa in zakone tega razvoja.

Potem izpremembe v človeški družbi pod vplivom izprememb v proizvodnem procesu. O kapitalistični družbi in njeni produkciji, o razrednem boju, nalogi proletarijata itd.

Ko je še več sodrugov izrazilo svoje mnenje, med njimi tudi Jean, je povzel besedo Raisin in pre-

Primeri iz življenja.

»Torej sedaj vemo, kaj se moramo učiti. Načrt za to smo sestavili in ga bomo izvršili z vztrajnim proučevanjem, kajti vsega tega se ne more naučiti človek kar naenkrat.

Preostane nam le še vprašanje, kako naj se učim. Na to pa — — —

čital rezultat njihovega posvetovanja na teh dveh sejah:

Naravoslovne znanosti	{	nastanek zemlje, nastanek in razvoj življenja, človek v živalskem svetu.
Nauk o družbi	{	zakoni socijalnega življenja, zgodovina človeške družbe.
Politična ekonomija (Kap. gospodarstvo in družba)	{	zgodovina gospodar. razvoja, značilni znaki kap. gospodarstva, razvojni zakoni kapit. družbe, ekonomika transformacijske pe- riode.
Organizacija delav. razreda	{	zgodovina delavskega gibanja, strokovne organizacije.

Sedaj se bomo pa morali izpopolnjevati tudi na posameznih omenjenih poljih. N. pr. socijologija (nauk o družbi.) To je abstraktni pojem, s katerim se večina od vas ne more pričeti pečati, kaj šele na novo vstopajoči člani. Zato moramo na podlagi vsakdanjih doživljanjev priti na pojem sociologije in jo proučiti tako, kakor je to mogoče v osnovnem kurzu. Ta dohod z dnevnih dogodkov v sociologijo sem začel na levi strani listka, ki ga vam bom sedaj izročil. Proti desni je nadaljnje poglobljevanje v študij.«

Raisin je izročil listek.

Na to odgovori drugič sodrug Kirpičnikov.

Op. uredn.: Opozarjamo vse članice in člane, da skrbno preštudirajo članka »Kaj naj se učim«, ker bomo skoro otvorili šolo po podobnem načrtu!

Igor:

Mladi borci.*

Zarelo in pripekalo je iz peči ter sušilo trupla steklarjev.

Dolg, visok, začrnel prostor, dve peči, nad njima prah, vročina, ob njih steklarji prepečeni, zabuhlih,

* Slika pomladanske stavke steklarske mladine v Zaporju ob Savi.

znojnih lic. V rokah jim utripa žareče steklo, ki ga sučejo po zraku, da riše repatice, vtikajo v plamen — vse z grozovito naglico. Grlo jim suše repatice, vbadajo šivanke v telo.

»Hej! Joško!«

Mlad glas vajenca, ki odnaša žareče steklenice.

»Kaj?« se oglasi mlad, hreščec glas z drugega konca.

»Ob devetih! Razumeš?«
 »Ob devetih! Dobro!«
 »Vsi! Povej drugim! Saj veš, kje?«
 »Seveda. Seveda!«
 Nizek glas mojstra ju je prekinil.
 »Fric! Zmoči hitro model!«

Potopil je model v vodo in odnesel steklenico, vrteč jo na palici. Srečaval je druge vajence in vsakemu je zašepetal: »Ob devetih!«

»Kaj pa bo ob devetih, Fric?« ga je vprašal mojster, ko se je vrnil.

»O — nič, nič!« —

Stopil je k sosednjemu vajencu.

»Ti! Ob devetih, veš?«

»In znak?«

»Žvižg!« je šepnil Fric.

»Velja!«

Zmočil je mojstru model in nadaljeval.

»Ti! Ampak kaj takega še ni bilo nikdar. Da bi se mi uprli in mogoče celo štrajkali!«

»Nikdar, da! Saj pa tudi še ni bilo nikdar tako hudo. Posebno nam vajencem.«

»Prav praviš! Na nas imajo najbolj piko! Kaj pa če bi nas odpustili?«

»Vseh ne morejo!«

»Pa če ne bodo vsi?«

»Bodo! Treba je le —.«

»Fric!« ga prestriže rezek glas.

»Mojster me kliče! Ob devetih!«

Razšla sta se. Vsak na svojo stran.

Ob devetih! — — —

Skozi špranjo v strehi se je vsipal pramen žarkov ter se razgubljal v gosith oblakih prahu.

Ob pečeh je vse gibalo, govorjenje je potihnilo, le tu pa tam se je slišala kaka kletev.

Devet!

Vedno bolj je palila vročina, sušila grla. In ko je došla voda, bi se kmalu stepili za njo.

Devet bo!

Repatice so se utrinjale, plamena so lajala iz peči. Solnčni pramen se je boril skozi prah, ga počasi prodril, se spustil do peči ter se uprl v upadla, z znojem prežeta Fricova lica, poigraval se z njegovimi srepimi očmi.

Lica so mu žarela v pramenu.

Položil je dva prsta v usta, zažvižgal. Žvižg je preletel ves prostor. Vzvalovil je solnčni pramen do strehe.

Devet!

Zdrznili so se vajenci, zapustili delo. Kdor je imel v rokah model, ga je trdo postavil na tla, kdor je nesel steklenico, jo je urno odložil ter odhitel k glavnim vratom.

Ostavljeni mojstri so se spogledali. Razumeli so jih! Voda je udarila čez jez. Nasmeh ponosa jim je zaigral na licih. —

Temna lisa se je nabrala ob vratih. Majhni po postavi, veliki v volji. In so se posvetovali.

»Ali veste, za kaj gre?«

»Za boljši kos kruha!«

»Da živimo, ne pa poginjamo!«

»Za mater, bolno mater!« je pomislil Fric.

Zameglilo se mu je pred očmi, v megli pa je zagledal svojo mater, blede, bolno, ki ji je on edina opora.

»Za mater!«

Zamislil se je, strmel pred se; ničesar ni videl, ničesar slišal. On jih je bodril, dal znak pričetka, a že je obnemogel, slonel ob podbojih.

V gruči pa je bilo živo, glasno. Nekdo jim je nekaj govoril in vsi so mu pritrjevali.

»Ali ni res?«

»Res je! Tako je!«

»Res je! Hudiča!« je završalo.

»A kaj storiti?«

Spogledali so se. Hipen molk, zadrega.

»Fric bo vedel!«

»Saj res! Fric!«

»Fric!«

Nekdo ga je potrepal po rami. Zdrnil se je. — Razvnel:

»Zahtevajmo zvišanje plač!«

»Za koliko?«

»Če ne ugone, štrajkajmo!«

»Živijo!«

»Živijo štrajk!«

»Pst!«

»Kar ti pojdi v pisarno povedat, Fric!«

»Ste vsi za to?«

»Vsi! Vsi!«

»Dvignite roke!«

In dvignile so se zamazane oke. Marsikatera je bila stisnjena v pest.

Šel je.

»Dobro mu povej!«

»Mi pa kar počakajmo!«

Fric je stopil v pisarno. Za mizo je sedel vodja, visok, obilen človek. Popravil si je očala na mazuljastem nosu in pogledal Frica.

»Kaj pa ti tukaj? Zakaj zapuščaš delo?«

»Vajenci zahtevamo zvišanje plač!«

»Kaj? Boš šel delat!«

Prijel ga je, odprl vrata ter ga potisnil ven.

»Kaj je rekel?«

»Surovina me je vrgla ven!«

»Hudiča, vseh ne bo!«

In vsuli so se po hodniku v pisarno.

»Kruha hočemo!«

»Živeti!«

»Tako je! Živeti!«

»Povišajte nam te bore solde?«

Začudil se je gošpod za mizo, vzdrgetal pred mladino.

»Kaj ... kaj hočete? Ven, otroci!«

»Otroci! Da! In naši žulji so tudi otroški!«

»Za žulje pa smo že dorasli.«

»Tako je!«

»Dajte nam večjo plačo!«

»Vsaj nekaj!«

»Zahtevamo! — Ne prosil!«

Vsevprek je šlo.

»Ničesar ne dobite! Prav ničesar! In in poberite se ven!«

Odpri jim je vrata.

»Ven!«

»Gremo! Ampak domov, ne delat!«

»Živijo štrajk!«

Gnetli so se skozi vrata, da so udarila po vajencih ter odskočile.

»Le štrajkajte! Če znate! Bomo že videli —«

» — — je rekel slepec! Haha!«

Smeh. Že so bili zunaj.

»Surovina!« je nekdo zamrmral.

»Sedaj pa domov!«

»Domov!«

»Vsi!«

»Popoldne na griču —

— »da se domenimo!«

»Na griču!«

»Živijo štrajk!« se je razlegalo po vegastih mostovžih, dokler se niso porazgubili domov. Dim se je leno valil iz dimnika, solčni prameni so mirno pluli skozi streho.

Vodja pa je strmel v mizo. Strah in začudenje sta se mu brala iz obraza! Počehlal se je po pleši: »Že mladina!« (Konec prih.)

H. Sonnenschein - Somrak I.:

Svoboda.

Rdeči žrtvenik kadeč
moje srčne krvi,
polagam k nogam ti,
svoboda.

Kolikokrat omamljen,
sanjal o bledem svitu!
A hrepenenje moje je veliko,
neuničljiv moj up
nezlomljena moja moč;
svoboda Ti prideš,
jaz zmagam.

In sem te čakal
ter stradal,
beden, užaljen,
ponižan
in to radi tebe edino
in da dozorel za boj sem,
dozorel za zmago:

Svoboda,
skozi ogenj in kri vodiš
v milo solnce.

H. Z. M. (*Hermine zur Mühlen?*)

Kaj pripoveduje lonec.

Naslednji večer ni bilo treba Peterčku doigo čakati; komaj so padle prve sence v sobo, že so stvari pričele šepetati med seboj. Posebno vneto so se pogovarjale vžigalice in steklenica, ki se je, kakor je bilo videti, zelo sprijaznila z vžigalicami. Steklenica in vžigalice so bile pametnejše in mnogo bolj učene od ostalih stvari in Peterček je razumel zelo malo njihov pogovor, kajti uporabljale so mnogo tujk, govorile so le o stvareh, ki jih sploh ni razumel. Čez nekaj časa se je naveličal in proseče vprašal:

»Ali ne morete govoriti nekoliko enostavnejše? Saj nobene besede ne razumem.« Tedaj se je zasmel črni lonec na mali peči, da je odmevalo kot daljnje grmenje. Steklenica se je obrnila k njemu in rekla užaljeno: »Čemu se pa smejite?«

In vžigalice so pikro pristavile: »Saj nismo dejale nič smešnega.«

Kos premoga, ki je bil podoben nosu, je ščebetel: »Lahko je molčati, kot mutec, z nobeno besedo pripomoči zabavi in potem druge osmešiti.«

Začrneli lonec se je okorno priklonil in svečano odgovoril z nizkim, rezkim glasom: »Oprostite mi, čenjeni prijatelji, nikogar nisem hotel žaliti; vendar si dovoljujem, opozoriti vas na napako, ki sem jo doslej zapazil le pri ljudeh.«

»Kaj mislite?« je jezno vprašala steklenica.

»Vi hočete odpreti našemu prijateljčku oči, kaj ne? Pa se izražate v besedah, ki jih ne more razumeti. Kaj ve on o »sistemu«, o »kapitalizmu« in podobnih stvareh?«

Jaz sem priprosta stvar in zaznamujem vse to s »krivico« in »svinjarijo«. Vi pa me spominjate na mnogo ljudi, ki imajo ravno tako dober namen, pa ravno tako nerodno govore kot vi. Dolge nerazumljive stavke vežete, natlačene z novimi besedami, s tujkami, latinskimi in grškimi in ste potem še užaljeni, če se preprosti ljudje ničesar ne nauče od vas.«

»Mogoče imate prav,« so dejale vžigalice. »Vendar bi to lahko nekoliko bolj vljudno povedali. Za

kazen vsled vaše surovosti morate pripovedovati danes zvečer kako zgodbo.

»Teško govorim«, odvrne lonec. — »Preprosta stvar sem, ne znam rabiti lepih besed. Poleg tega so se mi nabrale še saje v grlu in tako sem popolnoma hripav. Vendar vam hočem ugoditi, saj sem že mnogokaj doživel. O svojem rojstvu vam ne bom pripovedoval. Tudi železo vidi potne, sestradane, trpeče ljudi, ki delajo v vročini. In o tem nam je že gospa steklenica pripovedovala.

Torej, postal sem čeden lonec. Res, ne da bi se bahal, lahko rečem, da sem bil lep, mlad dečko, lepe oblike, svetel. Vse druge železne skledice so me občudovale in več kot enkrat bi se lahko poročil, tako sem ugajal mladim deklicam. Prišel sem v veliko, lepo hišo, kjer so stanovali »plemeniti« ljudi. Plemenite ljudi imenujemo ljudi, ki žive od dela drugih in ne ganejo niti mezincea; zato si domišljujejo, da so boljši od onih, ki delajo. Jaz sam sem živel v kuhinji. Ah, kako prijetno je tam dišalo, kako okusna jedila so kuhali, pa koliko so pojedli ti plemenitaši! Tu v desetih dneh ne pojedjo toliko, kot tam pri enem obedu.

Sploh ne vem, kako da morejo biti bogatini lačni, ko nič ne delajo. Seveda so tudi izbirčni; vse mora biti prvovrstno pripravljeno, posebno pa kaj radi jedo stvari, ki jih sploh še ni.

»Kako to mislite?« je vprašala debela steklenica. »Kako moreš jesti to, kar še ni. Vi se zelo nejasno izražate.«

»Mislim, na primer, sadje, jagode in črešnje, ki na katerikoli način prej dozore, kot hoče to mati zemlja. Te stvari so zelo drage. Ne vem, če plemenitim ljudem bolj teknejo, ker so tako drage ali pa so ti ljudje tako nestrpni, da ne morejo počakati časa, da sadje samo od sebe dozori.

Kakor sem vam že rekel, sem živel v kuhinji, vendar sem zvedel, kaj se je godilo v gornjih prostorih. To je bilo tako. Imel sem prijateljico, srebrno čajno kanglico, vitko, krasno gospodično. Rodila se je v Angliji in je poslušala nekega starca, ki je čital mnogo učenih knjig. Pri tem je neprenehoma pil čaj in srebrna kanglica je stala poleg njega in čitala z njim. Tako je postala zelo pametna in učena, govorila je lahko o vsem in ni bila taka kot so druga mlada dekleta, ki mislijo le na lišpanje in zadovoljstvo. Često mi je dejala: »Zelo neprijetno je, če zlivaš komu vrelo vodo v želodec, toda starcu na ljubo sem to rada pretrpela. Neumorno je lahko delal, če sem stala poleg njega. In on ni delal zase. Pisal je pametne knjige, da bi zboljšal svet in ljudi. In z bolečinami, ki sem jih potrpežljivo prenašala, da je dobil vroč čaj, sem tudi jaz sodelovala pri tem dobrem delu. Tu pa — »in tu se je moja prijateljica često tako razsrdila, da je rumeni čaj v velikih kapljah tekel iz ust — tu pa mi prav nič ne ugaja. Ob pol de-

setih me postavijo z drugimi zajutrkovalnimi predmeti na srebrni pladenj, pokrit s tankim čipkastim prtom in me nesejo k hišni gospodinjji na posteljo. Ni sicer stara ali bolna, da mora toliko časa počivati, nasprotno, mlada, zdrava žena je. Ampak nezrečeno lena. Natančno mi je znano njeno življenje. Za zajtrk použije toliko, kot drugi za kosilo, ne toliko, proti enajsti uri vstane, gre v kopel in obleče jo služkinja kot malega otroka. Ves dan samo je, se sprehaja, razveseljuje. Že štiri leta sem v hiši in ves čas se dela niti pritaknila ni. In misliš li, prijatelj, da je ta bogata žena, ki ima vsega dobrega in prijetnega na izbiro, kaj ljubezniva in da pomaga drugim v sili? Čajna kanglica se je tako razljutila, da je priskočil njen pokrov. Na cesti hodi mimo premrazenih otrok, ki prodajajo vžigalice in ničesar ne kupi; berače-slepce, ki stegajo roke, nahruli, ona zlahtna gospa; svoje služkinje muči, za svoje otroke se ne briga. In vedno hoče vedno več denarja, da bi si nakupila lepih oblek in klobukov. Sovražim to žensko, in kadar le morem, ji spuščam kaplje vrelega čaja na lene, bele prste, ki nočejo ne delati, ne dati. Tako je pripovedovala moja prijateljica; pravila mi je tudi, kako udobna in krasna je vsa hiša, povsod baržun in svila, mehki stoli, lepe stvari in da so žena, njen mož in dva otroka popolnoma sami prebivali v dvajsetih sobah.

»Ali ni rekla, da se more kaj takega zgoditi le pri ljudeh!« so zakričale vžigalice. »Pri nas v gozdu bi to ne bilo dovoljeno.«

»Ostal sem blizu dveh let v tej imenitni hiši«, je nadaljeval lonec svojo povest. »Potem sem dobil luknjo. Ljudje se niso nič brigali za to, da sem vestno delal za nje, niso me poizkusili ozdraviti, temveč so me vrgli proč. Kuharček, edino bitje, ki je v ti zlobni hiši imelo še nekaj srca, me je pobral iz smeti in me podaril svojemu prijatelju.

Tedaj pa sem videl drugo življenje; prišel sem v veliko rodbino. Deset otrok je bilo, najstarejši je bil dvanajstleten mladenič, ki mu je tičala neka huda bolezen v kosteh, da se ni mogel gibati, najmlajši otrok je bila enoletna deklica. Mati je bila snažilka, in oče cestni pometlač. O, dragi moji, kaj sem tam preživel! Pri bogatinih je bilo toliko mesa, da bi zadostovalo za deset družin, tu pa ni bilo prav nobenega; kvečjemu enkrat ob velikih praznikih par grižljajev. Bogatini, štirje po številu, so stanovali v dvajsetih sobanah, tu pa je živelo mojih dvanajst novih lastnikov v dveh majhnih, temnih luknjah, brez postelj, bez mehkih stolov. Najhujše je bilo po zimi. Včasih družina ni imela denarja, da bi si kupila premoga. Tedaj so otročiči jokali od mraza. Mož je po zimi lomil led. Kakšen je prišel domov? Moder od mraza, solzne oči. Drgetal je, tako ga je zeblo, njegovi zobje so šklepetali. Če se bogatini peljejo ali gredo po zimi na sprehod, nosijo debele kožuhe,

skozi katere ne more mraz, a reveži, ki morajo delati cel dan v snegu in burji, nosijo le oguljene obleke, skozi katere se prihuli mraz tja do kosti.

Nekega dne je bilo grozovito slabo vreme, in oče je prišel tako prezebel domov, da je komaj mogel govoriti; zobje so mu šklepetali in grozno je kašljal. V sobici pa je bilo sila mrzlo, kajti že dva dni so bili brez premoga. »Zbolel boš«, je skrbno dejala žena svojemu možu. »In kaj bo potem z nami?« —

»Če bi imel kaj toplega piti«, je odvrnil mož, šklepetajoč z zobmi. »Tudi en prst me tako grozno boli, mislim, da je ozebel.«

Žena je zaihtela. »In ničesar več nimamo, kar bi lahko prodali.«

Oba sta se ozirala po sobi; bila je popolnoma gola in prazna; saj so že vse prodali ter zastavili.

Srce me je bolelo. Pust dedec sem, toda nova družina se mi ni priljubila. Vedel sem, da če me žena proda, lahko kupi premog in skuha revežu kaj toplega. Na drugi srani pa sem si mislil, kdo ve, v kake roke pridem. Žena je bila vedno dobra z menoj, skrbno in ljubeznivo me je snažila, pazila je, da se ne bi dotaknila bolnega mesta, kjer je bila zakrpana luknja. Ali naj grem po svetu, mogoče med zlobne ljudi?

Ko pa sem videl ihtečo ženo in bolnega moža, sem se sramoval teh misli in skočil sem z velikim skokom naravnost ženi pred noge.

»Lonec!« je zakričala. »Lonec še imamo!«

Pobrala me je s tal.

Otrok je prišel k meni in me božal: »Zdravstvuj, dragi lonec.« To me je veselilo; bogataši so me vrgli proč, ko sem jim v njihovi službi zbolel, siromaki pa so dobri in hvaležni ter nikdar ne pozabijo, če jim pomagaa. Priznati moram, da sem jokal, čeprav sem mož; moje velike sajaste solze so padale na sneg in ga počrnile. Vendar pa sem bil vesel, ko me je starinar kupil, kajti vedel sem, da je gorel tedaj v sobici svetel ogenj, vsi sede okrog peči, žena si je izposodila pri sosedih lonec in kuha nekaj toplega in mož pravi ves vesel in ljubezniv s svojim hripavim glasom: »Bo že boljše, mama«, in da otrokom piti, predno je sam pil.

Pri starinarju sem ostal le dva dni, potem me je kupila mati našega malega prijatelja. Tu upam, da ostanem do svoje smrti.

Lonec je umolknil. Vžigalice so skočile k njemu in dejale: »Vi ste korenjak in povedali ste nam prav lepo zgodbo.«

In vsi so pritrdili.

Ciril:

Zgodovinski pregled mladinskega gibanja.

Pod tem naslovom bomo prinesli kratek zgodovinski pregled mladinskega gibanja v posameznih deželah, da vidi proletarska mladina Slovenije, kako so se borili in delali naši sodrugi v posameznih deželah, kako je postajalo mladinsko gibanje vedno jačje kljub vsem preganjanjem, kljub sovražnemu zadržanju raznih »delavskih voditeljev«. Iz teh slik bo črpala zavedna delavska mladina Slovenije poguma za svoj boj in svoje delo, nove vere v svojo moč in zmago.

1. Avstro-Ogrska.

Marxistično mladinsko gibanje se je pojavilo najprej v Avstro-Ogrski za časa revolucije l. 1848. Rokodelski vajenci so prvi poizkusili, da se združijo, organizirajo in se z združenimi silami borijo za izboljšanje svojega položaja. Organizacije vajencev, ki so tedaj nastale na Dunaju, so bile izobraževalno-gospodarskega značaja. Ali splošni vrtinec revolucionarnega boja jih je potegnil s seboj. Njihovi člani so se hrabro borili v dunajskih pouličnih in barikadnih bojih, kjer so po zmagi podivjane soldateske padle prve, mnogoštevilne žrtve iz mladinskih vrst. Kdor ni našel smrti na barikadi ali ob zidu, je bil obsojen na dolga leta ječe.

Skoro pol stoletja je preteklo, da se je mladinsko gibanje iznova oživel. V tej perijodi mladinskega gibanja je zanimivo to, da se je pričelo gibanje v posameznih avstrijskih deželah popolnoma samostojno, ločeno, da je stopnjema zavzemalo vedno širše organizacijske oblike in da se je najprej pojavila težnja za nacionalnim in potem internacionalnim ujedinjenjem.

V devetdesetih letih je pričelo gibanje zavzemati vedno jasnejše oblike. V delavskih dunajskih okrajih Ottakring in Hernals — so mladi kovinarski delavci pričeli ustanavljati krožke, vršiti izobraževalno delo in se posvetovati o izboljšanju bednega gospodarskega položaja del. mladine. Njihove organizacije so stale v opoziciji proti vsemu, kar jih je obdajalo in njihovi krožki so se imenovali »Škorpionovi bratje«. V letih 1893 in 1894 je nastala na Dunaju zveza delavske mladine in skoro istočasno, ali neodvisno od Dunaja tudi organizacije po južnih avstrijskih deželah.

V umazanih sobah dunajskih gostiln in beznic so imeli omladinci svoje prve sestanke, dokler jim ni bilo mogoče sklicevati javnih zborovanj, javno nastopati in se uveljavljati v tisku. Nastop mladinskih organizacij je pozdravila toča psovka od purgarskih »delavskih voditeljev«. Vajenec, ki ga je še pretepal mojster, ki pa je sedaj nastopal kot predsednik zborovanja, vodja organizacije, pisec kakega članka, se je zdel reakcionarnim purgarjem kot

skoraj vsi so pritrdili.

nekaj brezmejno smešnega, kar je treba zasmehovati in pošteno kaznovati. Ali to prvo, najtežjo razvojno perijodo mladinskega gibanja je premagala mladinska požrtvovalnost in navdušenje. Neštene žrtve omladincev, ki so morali zapustiti delavnice in svoje družine, ker se niso hoteli odreči mladinskemu gibanju.

Celo desetletje so životarile mladinske organizacije, preden se jim je priznalo pravico obstoja in se jim posrečilo, da so se organizirale kot celota v »Zvezi avstrijske delavske mladine«.

Kot povsod, je zadela v početku mladinska organizacija tudi v Avstriji na odpor starejše generacije (rodu). Ali značilno za avstrijsko delavsko gibanje je to, da se zna vedno prilagoditi trenutnim razmeram; in ko se je mladinsko gibanje ojačilo, so pričeli strankini voditelji delati z njim kompromise in ga polagoma tudi podpirati. Tako je imela prestati avstrijska delavska mladina od strani strankinih vodij mnogo manj odpora kot v drugih državah.

Savez je razvil živahno akcijo za gospodarski boj delavske mladine po vsej državi. Ustanovil je tajništvo za pravno zaščito delavske mladine.

Glasilno saveza »Mladi delavec« je postal najboljši list v internacionali.

Izobraževalno delo je postalo najbolj velikepotezno in najbolj razvito na vsem svetu.

Savez je bil popolnoma neodvisen od stranke, imel je svoje kongrese, svojo centralo. Avstrijsko mladinsko gibanje predstavlja tip samostojnega mladinskega gibanja, ki v oficijelni delavski stranki ne uživa sicer nobenih pravic, ali je tudi popolnoma neodvisno od nje.

Najboljši, najsimpatičnejši vodilni sodrug v avstrijskem mladinskem gibanju je bil pokojni Leopold Winarski; on je zlasti znal ustanavljati in postaviti na noge nove mladinske organizacije, s tem, da je zastavil vso svojo simpatično osebnost v organizacijo in da je s svojo govorniško sposobnostjo, s svojim ognjem in proletarsko dalekovidnostjo vedno dvigal razpoloženje članov.

Iz vrst avstrijske delavske mladine je izšel tudi prvi tajnik mladinske internacionale, **Dr. Daneberg**.

Avstrijsko mladinsko gibanje se je — samo po sebi razumljivo — najjače razvilo v glavnih industrijskih središčih. Vse najboljše sile levega krila avstrijske social-demokratske stranke so izšle iz mladinskih organizacij.

Sedaj se bomo ozrli še na gibanje v posameznih deželah bivše avstro-ogrške monarhije.

2. Češka.

Popolnoma druga usoda kot nemško-avstrijsko mladino, je spremljala mladinsko gibanje na Češkem. Kakor nosi celokupen pokret češkega proletarijata pečat nacionalnega prebujenja Čehov, ravno

tako so odvisni prvi koraki češke delavske mladine od močnega nacionalnega pokreta na Češkem. Vstajenje češkega naroda po njegovi fevdalni in rakijsko-klerikalni perijodi je bilo v bistvu gibanje malomeščanstva. Malomeščanska ideologija (način mišljenja) v svojih oportunističnih oblikah se močno zrcali v pokretu češkega proletarijata in proletarske mladine. Začetek devetdesetih let na Češkem je bila doba anarhističnih teorij in anarhističnih nemirov, ki jih je zlasti uprizarjala svoje čase slavna »Omladina« t. j. meščanska-nacionalistična organizacija. Gibanje delavske mladine, ki je baš tedaj nastalo, je bilo v precejšnji meri pod anarhističnim vplivom. V nasprotju z uporniškimi idejami in metodami (način), je imela češka social-demokratska stranka vzrazit oportunistični značaj in je bila prej dobra, energična demokratsko-radikalna delavska stranka kot pa revolucionarna socialistična delavska stranka. Ker je morala imeti pred očmi boj proti anarhizmu in je videla v samostojnem mladinskem gibanju anarhistično nevarnost, je ustanavljala v nasprotju s svobodnimi anarhističnimi mladinskimi organizacijami svoje mladinske organizacije, ki niso imele niti pravice samouprave. Tako so bile prav za prav organizacije češke delavske mladine kulturno-prosvetni socialdemokratski krožki, ki jih je vodila in imela trdno na vajetih starejša generacija. Razen tega je ustanavljala stranka v nasprotju s »Sokolom« svoje mladinske telovadne jednote in športne zveze, ki so tvorile jedro in moč češke socialne demokracije. Češko delavsko mladinsko gibanje označimo torej na kratko: sistem mladinskih izobraževalnih, telovadnih in športnih organizacij pod vodstvom in kontrolo oficijelne social-demokratske stranke. V strankini literaturi, ki jo je izdajala za mladino, se zrcali dobra urejenost, raznovrstnost in literarna vrednost.

Jasno je, da se tekom časa mladina ni mogla več zadovoljevati s svojo podrejeno vlogo in s svojim omejenim delokrogom. Zlasti je vedno več delala na antimilitarističnem polju. Kdor še pomni stare avstrijske policijske razmere, bo vedel, s kolikimi žrtvami je bilo zvezano antimilitaristično delo češke delavske mladine. Za časa naborov je uprizorila mladina grandiozne demonstracije in poulične obhode z rdečimi zastavami, ovitimi v žalne trakove in s črnimi oblekami. Kljub temu, da so vse take demonstracije spremljale številne aretacije, so bile te z vsakim letom mogočnejše, čemur je precejšnji vzrok to, da se je tedaj pričel razvijati mogočen nacionalni pokret proti avstro-ogrski monarhiji.

3. Ogrska.

Pod neprimerno težjimi razmerami kot v Avstriji in na Češkem se je razvijalo gibanje delavske mladine na Ogrskem, ki je bila tudi tedaj ena naj-

reakcionarnejših dežel na svetu. Kakor je celokupno gibanje madjarskega proletarijata izčrpalo največ svojih sil v boju za najosnovnejše življenjske pravice proletarijata, tako se je morala tudi delavska mladina boriti v glavnem samo proti policijskemu zatiranju in oviram, ki so ji jih stavile politične oblasti. Pod takimi okoliščinami se gibanje nikakor ni moglo razširiti na širše množice del. mladine. — Zlasti živo so se udeleževali gibanja madjarske delavske mladine dijaki.

Organizacije delavske mladine so se dolga leta vzdržale le kot strogo disciplinirane, zarotniške organizacije.

V teku poslednjih 30 let se je nekolikokrat posrečilo mladinskim organizacijam, da so postale napol legalne in celo popolnoma legalne. Ali beli teror je zopet zabesnel, politično življenje Madjarske je zopet sprejelo nase prisilni jopič, nad delavsko mladino so prišla nova preganjanja. Gibanje je moralo biti zopet dolga leta ilegalno in se skrbno skrivati pred špiclji in špijoni.

Kongres, ki so ga sklicale mladinske organizacije v Budimpešto, se ni mogel vršiti. Tedaj so odpotovale mladinske skupine iz mesta in kongres se je vršil — na jezeru na čolnih. Ko je policija prišla do skritega jezera, so omladinci že končali svoj kongres in ob bregu so se zibali prazni čolnici.

Stranka, oziroma njeni »voditelji« so gledali sovražno na mladinsko gibanje in mu niso priznavali nikakih pravic v stranki, tako da je bila mladina navezana na svojo lastno moč. Vodilne omladince so dali strankini »vodje« zasledovati in preganjati celo po policiji!

4. Hrvatska.

Se težji razvojni pogoji so bili dani za hrvatsko delavsko mladino, ker ni bilo industrije, je bilo s tem mladinsko gibanje oropano svoje naravne, zgodovinske podlage. Organizacije, ki so obstojale, so le životarile in jih prav za prav ne moremo imenovati organizacije. Gibanje bi se razvilo, ali prišla je svetovna vojna, ki je uničila vse začetke. (Dalje.)

Igor Somrak:

Klic večera

nad zagorsko kotlino.

Z griča v dolino sem zrl
temačno vso in mračno.

Solnce zašlo za goró je,
ne da slovo bi si vzelo
od doline.

Izza vzhoda dvignilo
vso dolino pokrilo
odelo temine.

Gore se dvignile
se z nebom strnile.

A zver, ki čez dan topotala,
še zdaj ni mirovala,
naprej iskre kresala,
naprej ropotala,
da odmevalo je do griča,
kjer cvrček criča
melodijo večera
a stroji v dolini
melodijo nemira. —

Okna steklarne — kot gladne zveri —
škilijo topo v noč,
jermena pralnice brné,
tam zopet stroj drdra na vso moč,
ves dan in vso noč.
Od takrat, ko se delo
je pričelo,
pa do sedaj še ni odpelo
pesmi svoje.

In tapesem je glasna
je krepka, odločna,
kot hotela bi jačiti misel,
ki v dolini zbudila se je mogočna
ter čaka časa,
ko zrno izluščilo
bo se iz klasa.

*

O ti, dolina,
in ti, tam onostran,
trboveljska kotlina,
iz teh pogaženih dolin
izšel nekoč bo soj svetel,
in ti, delavski svet,
sedaj propal
boš vstal,
da o pravici boš odločeval!

Pravljica.

Neki ameriški trust je nedavno napravil v svojih tovarnah izredno zanimiv poskus. Odpustil je svoje delavce in jih nadomestil z navadnimi opicami. Kajti gospodje so bili naziranja, da lahko opice isto tako opravljajo mehanična dela kot ljudje; dalje, da bodo mnogo ceneje delale in da se nikdar ne bodo opice organizirale.

Ali poizkus se je popolnoma ponesrečil: Opice so delale le toliko, kolikor je po njihovem naziranju odgovarjalo vrednosti hrane, ki se jim jo je vsak dan dalo. Dalje so si takoj prvi dan prisegle medsebojno zvestobo, solidarnost in pomoč in tretjič so se uprle vsakemu poizkusu, mučiti in šikanirati jih, tako, da so jo morali večkrat vsi predstojniki pobrisati iz to-

varen. Drugi dan je prišlo celo do splošnega štrajka, ko se je hotelo dati dvema naduro, torej devet ur dela.

Skratka, gospodje so odslovili opice in zopet so stali pri strojih ljudje. In zopet je šlo vse dobro: ljudje so se pustili izkoriščati, delali so štirikrat več, kot so zaslužili, ostali so needini in kdor jih je opominjal na organiziran boj, je bil takoj odpuščen kot »hujskač«. In nabavilo se je nove batine, ker so namreč prejšnje opice takoj prvi dan pometale v ogenj!...

Vestnik »Iskre«.

P R A V I L A

splošnega mladinskega izobraževalnega društva

»I S K R A«. (Konec.)

XIII. Podružnični odbor.

§ 30. Podružnice vodi odbor, ki sestoji iz predsednika, tajnika, blagajnika in dveh odbornikov. Za podružnični odbor velja poslovnik, ki si ga je sam izdelal in potrdil osrednji odbor. Tajnik podružnice mora redno mesečno poslati osrednjemu odboru pisano poročilo o delovanju podružnice. Blagajnik mora redno mesečno pošiljati na osrednji odbor 75% plačanih prispevkov.

XIV. Podružnični občni zbor.

§ 31. Ustanovne občne zbornice podružnic sklicuje osrednji odbor. Vsaka podružnica sklicuje svoje redne letne občne zbornice. Izredne občne zbornice mora sklicati na zahtevo dveh tretjin rednih članov podružnice tekom 10 dni. Zapisnik vsakega zborovanja se mora v prepisu poslati osrednjemu odboru tekom sedem dni.

§ 32. Občni zbori podružnice imajo pravico:

- presojati delovanje podružničnega odbora;
- voliti odbor podružnice;
- sklepati o spremembi podružničnih pravil in
- voliti delegate za društveni občni zbor;
- sklepati o spremembi podružničnih pravil in o razpustu podružnice.

15. Razpust podružnice.

§ 33. Podružnico razpusti osrednji odbor (§ 20, i) ali pa podružnični občni zbor (§ 32, e). Vse premoženje razpuščene podružnice pripade osrednjemu odboru S. M. I. D. »Iskra«.

XVI. Rzsodišče.

§ 34. Razpore, nastale v društvenih zadevah med posameznimi člani poravnava rzsodišče. Vsaka stranka imenuje dva rzsodnika iz društvenih članov. Ti si izvolijo petega člana za predsednika. Pred-

sednik naznani čas in kraj obravnave. Sklepa se z absolutno večino; ob enakosti glasov odločuje žreb. Proti rzsodbi ni vzklica.

XII. Razpust društva.

§ 35. Ako razpusti društvo občni zbor, odloči on, kako naj se v smislu društvenih pravil porabi društveno premoženje.

§ 36. Ako razpustu društvo oblast, pripade društveno premoženje osrednjemu odboru društva. Ako razpusti društvo oblast, pripade društveno premoženje članom zadnjega osrednjega odboa društva, ki razpolaga s tem premoženjem po svojem prevdanku.

Pričujoča pravila je potrdila pokrajinska uprava dne 1. aprila 1922. in so se sprejela na ustanovnem društvenem občnem zboru dne 30. aprila 1922.

Ljubljana.

V nedeljo, dne 24. septembra ob 10. uri dopoldne v društvenih prostorih sestanek članov iz Šiške!

V ponedeljek, dne 25. septembra, ob 8. uri zvečer v društvenih prostorih sestanek mladine iz živilskih obratov!

V soboto, dne 30. septembra, ob 8. uri zvečer sestanek vseh članic in članov, ki jim je na srečo temeljita proletarska izobrazba! Priporoča se vsem, da preštudirajo po možnosti že doma članke »Kaj naj se učim« in da prinesejo s seboj obe številki »Prolet. mladine«! Pogovorili se bomo o ustanovitvi izobraževalnega kurza in govorniške šole!

Nove člane sprejema odbor in jim daje vse potrebne informacije vsak torek, sredo, petek in soboto zvečer od 8. ure dalje ter ob nedeljah od 10. ure dalje v »Del. Domu«, Turjaški trg 2/II. Podr. odbor.

Tiskovni sklad »Prolet. mladine«.

S kakšnim navdušenjem je bil sprejet naš list od proletarske mladine, dokazuje dejstvo, da smo razpečali vso naklado in da se je takoj prve dni nabralo sledečo vsoto za tiskovni sklad »Promla«:

Nabrali: Praprotnik A. 52 Din, Jamnik 35 Din, Vavpotič R. 45 Din, Klem M. 19 Din, N. A. 58 Din, Vlado 28 Din, Leban 30 Din, M. 17 Din; darovali: Neim. 16 Din; Skupaj: 300 Din (1200 K). — Mladi proletarci, posnemajte.

Listnica uprave.

Današnja številko pošljemo še mnogim na ogled. Kdor se ne misli naročit na list, ga vljudno naprošamo, da ga vrne. Denar za naročnino naj se pošlje po poštni nakaznici, ker še nimamo svojih položnic. — Kjer razprodajajo list zaupniki, ali podružnica, se izroči naročnino tem.